

IRODALOM

Az NDK Nemzeti Atlasza. (Szerk.: E. LEHMANN.) Herausgegeben von der Akademie der Wissenschaften der DDR in Zusammenarbeit mit dem VEB Hermann Haack, Geographische-Kartographische Anstalt Gotha/Leipzig 1981.

Egy ország nemzeti atlaszának elkészítése és megjelentetése mindig nagy horderejű feladat, és fontos nemzeti, egyúttal nemzetközi jelentőségű. Megismerteti az ország helyzetét a Földön, természeti erőforrásait, népességét és azt, hogy a lakosság milyen módon és mértékben használja a természeti környezet potenciális adottságait az ipari, mezőgazdasági terelésben, valamint a közlekedésen keresztül az egész társadalom életszínvonalának fejlesztése érdekében. Fontos információkat nyújt a népesség dinamizmusáról, lakó- és életkörülményei alakulásáról, a társadalmi berendezkedéséről, településrendszeréről, térgazdaságáról, szociális körülményeiről és mindazon társadalmi tevékenységről, mely az össznépi munka során a földrajzi környezet egészében megnyilatkozott.

Hatalmas és felelősségteljes feladatot jelent a fentebb csak sommásan – nem teljességre törekvően – jellemzett kívánalmaknak a visszatükröztetése egy nemzeti atlaszban. Ehhez még hangsúlyozottan hozzá kell tennünk, hogy minél fejlettebb valamely ország gazdasága és társadalma, annál nagyobb tudományos felkészültséggel és hagyományokkal rendelkező tudós munkaközösség képes a feladatot a megkívánt magas színvonalon elvégezni. Különösen vonatkoztatható, ez az NDK-ra, arra az országra, amely a szocializmust igen lendületesen építi és stratégiai helyzete, fejlett gazdasága, nagy szellemi, tudományos és technikai – és nem utolsósorban – világvonalbeli sportkultúrája révén a nemzetközi érdeklődésnek gyakorta középpontjába kerül.

Az NDK első nemzeti atlasza magas színvonalon szolgálja a politematikus térképművek iránt támasztott követelményeket, sőt úttörő módon számos új műfajbeli feldolgozással gazdagítja a geográfia tudományát.

A több mint 100 oldalas, nagyméretű (55 × 89 cm) atlasz kitűnően szerkesztett, tudományos kutatásokon alapuló térképei, grafikonjai, kartogramjai és táblázatai

alapvetően szemléltetik, dokumentálják az ország sokrétű arculatát, a természet és a társadalom egymásra ható kapcsolatrendszerét. A teljes térképmű hét nagy fejezetre tagolódik, melyeken belül a térképek döntő többsége komplex információkat nyújt. Az atlasz felépítése és a térképek belső tartalma jól előkészített és átgondolt általános koncepció érvényesülését, ill. következetes vonalvezetésű metodika megvalósulását érzékelteti.

Az atlasz öt világnyelvű magyarázóval ellátott térképein végigkísérhető az a korszerű szerkesztési alapelv, hogy különböző földrajzi, ill. térgazdasági információk integráltan kerültek ábrázolásra. Ezáltal a térképek jelentős része nemcsak tudományos eredmények rögzítését szolgálja a kutatók, oktatók és közművelők részére, hanem az általános, a területi tervezési gyakorlat számára is használható alapot nyújt.

Az atlasz mintegy másfél évtizedes, bonyolult előkészítő, szerzői, szerkesztői és nyomdai tevékenységi folyamatnak eredményeként két kötetben került publikálásra (1981). Ennek során hatalmas szervező, koordináló munkát kellett kifejejteni a földrajz, a természet- és társadalomtudományok elég széles körét művelő szakemberek és a geokartográfusok között. Emellett szükséges volt a szakértők, szerzők kollektív együttműködése, tudományos eredményeik és módszereik tapasztalatacseréje, mellyel biztosították az atlasz egyetemes tartalmát.

A térképmű szerzői, szerkesztői mind a hét fejezetben tudtak nyújtani olyan érdekes és hasznos, újszerű információkombinációkat, amelyekkel nemcsak a tematikus kartográfia, hanem a szaktudományok kutatási irányzatait is továbbfejlesztették, továbbá új szemléletű, a gyakorlati célokat segítő környezetkutatásra, környezetértékelésre serkentenek. Szakmai szempontból – véleményem szerint – ez az egyik legfontosabb eredménye az NDK atlaszának, amelynek jelentős nemzetközi kisugárzása is várható.

Nem kis terjedelmet igényelne az egyes térképek, vagy akár az atlasz egyes fejezeteinek koncepcióját, tartalmát, ill. ábrázolásmódját értékelni. Részletesebb méltatásra, bírálatra a szakfolyóiratok a közeljövőben bizonyára sok alkalommal helyet szentelnek, hiszen az NDK első nemzeti atlaszából sokat lehet meríteni. Magam is sok új tapasztalatot szereztem belőle, nemcsak mint gyakori (és gyakorlati) tematikus térképkészítő, hanem mint a Magyarország Nemzeti Atlasza második kiadását előkészítő akadémiái bizottság elnöke is.

Ilyen szemmel nézve és méltatva a közelmúltban megjelent atlaszt, megértem azokat a nehézségeket, amelyeket pl. egyes térképlapokon a sokrétű információ integrálása miatt az áttekinthetőség rovására mentek, továbbá az adatszerezés és -feldolgozási nehézségek következtében egyes fejezetek a hatvanas évek második felének gazdasági-társadalmi adottságait tükrözik. Valószínűleg ugyancsak az elegendő adat hiánya ad magyarázatot arra, hogy csupán

néhány térkép nyújt dinamikus összehasonlítási lehetőséget a gazdasági-társadalmi fejlődés üteméről. A fejezetek egymás közötti arányossága és az NDK körülményeinek figyelemmel kísérése alapján, a külső szemlélő szerint, valamivel több teret lehetett volna áldozni a települések, a szolgáltatások, az életszínvonal, a nemzetközi munkamegosztás és a nagy hagyományokkal rendelkező NDK fizikai kultúra és turizmus alakulásának bemutatására. Mindez persze több helyet igényelne, de talán bizonyos térképeket kisebb méretarányban is elég lett volna közölni.

Az NDK Nemzeti Atlasza alkotói olyan alapvető és maradandó dokumentumot készítettek az első szocialista Németország földjéről, népéről és gazdaságáról, amely méltóan képviseli a tudományos, kulturális és technikai — ezen belül földrajzi és geokartográfiai — hagyományokat.

PÉCSI MÁRTON DR.

FODOR ISTVÁN: A barlangok éghajlati és bioklimatológiai sajátosságai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 191 A/5 oldal, 80 ábra, 36 fénykép, 33 táblázat.

A könyv hézagpótló hazai szakirodalmunkban. Első összefoglalása magyar nyelven a különböző barlangtípusok klimatikus és bioklimatikus sajátosságainak, különös tekintettel a hőmérséklet, légnedveség és légáramlás alakulására.

A barlangok éghajlati viszonyainak feltárása nem öncélú kutatás, a gyakorlati élet egyre inkább igényli a barlangklimatológiai vizsgálatokat. Így az egyre inkább kiszélesedő és mind több gyógyászati eredményt felmutató barlangterápia alkalmazása (pl. légzőszervi betegek gyógykezelése) szükségessé teszi a barlangok légterének speciális szempontok szerinti vizsgálatát.

A könyvben szerencsés egyensúlyban vannak az alap kutatás és alkalmazott kutatás igényeit kielégítő vizsgálatok, és elolvasása után azzal a benyomással tehetjük le a művet, hogy valóban maradéktalan képet kaptunk a különböző típusú barlangok klimatikus rendszerének kialakulásáról, a külső tényezőkkel (makroklima, morfológia) való összefüggésekről és a különböző barlangtípusok gyakorlati hasznosításának lehetőségeiről.

A szerző legrészletesebben a különböző barlangtípusok hőmérsékleti és légnedveségi rendszerét tárgyalja, jórészt saját mérései alapján. Csaknem minden jelentő-

sebb hazai barlangunkra bemutatja a döntő klímafaktorok alakulását, de számos adatot találunk a Dobsinai-jégbarlang hőmérsékletéről és légnedveségéről is. Az adatok értelmezésében a szerző igen körültekintő, minden esetben precíz, matematikai-statistikai elemzéseket végez, eredményeit táblázatosan és grafikusan közli. Legnyolultabb kétségkívül a barlangok áramlási rendszere, amelynek feltárása, elemzése, magyarázata sok nehézséget jelent. A szerző a rendelkezésére álló viszonylag kevés mérési adat alapján is jól áttekinthető, világos képet rajzol főbb barlangjaink légáramlásáról és az Abaligeti-barlang esetén kísérletet tesz az éves légcseremennyiségi jellemzésére is. Igen jelentős információt közöl a barlangok levegőjének kémiai összetételéről, aeroszol tartalmáról és tisztaságáról, ezek az adatok főként a gyógyászati hasznosítás szempontjából jelentősek.

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy FODOR ISTVÁN könyve jelentős nyeresége hazai földtudományi szakirodalmunknak, eredményei az egyetemi oktatásban is jól hasznosíthatók. Geográfusok, hidrológusok, meteorológusok, orvosok és biológusok egyaránt hasznosulhatnak tőle.

PÉCZELY GYÖRGY